

COMUNICACIÓ

Carmen Merchán Cantos (Societat Catalana de Filosofia): *Record i oblit: les dues cares de la memòria*

Vull centrar aquesta comunicació en el comentari d'una frase que em sembla molt reveladora en relació al tema que ens ocupa.

Es tracta d'una frase de l'historiador i assagista escocès Thomas Carlyle (1795-1881) que diu així: “Un savi recordar i un savi oblidar: En això consisteix tot.”

M'agrada aquesta frase. Crec que estableix els límits justos d'un exercici de la memòria savi, saludable. Però anem a pams. “Un savi recordar” seria un exercici de la memòria selectiu, que ha pogut desfer-se dels aspectes superflus i neutralitzar els aspectes perniciosos d'allò viscut. L'extrem oposat d'aquesta actitud selectiva i neutralitzadora de la capacitat de recordar la trobem en un conte de Borges titulat *Funes el memorioso*. Què li passa a aquest peculiar personatge del conte? Que no pot controlar el que va recordant, els seus records són irrellevants, cada cop més prolixos, el van aclaparant i acaben matant-lo: Funes mor d'una congestió pulmonar. Moral possible: El pes de la pròpia memòria pot esdevenir letal.

Passem ara a comentar la frase que segueix: “un savi oblidar”. També aquí hi ha una selecció, una tria conscient, deliberada, d'allò que no convé recordar. La particularitat d'aquesta afirmació crec que rau en el fet que la memòria va de la mà de la voluntat. Pensem en la famosa frase amb la qual s'inicia el Quixot: “En un lugar de la Mancha de cuyo nombre no quiero acordarme.” Curiós joc d'idees, car el narrador ens recorda un lloc que paradoxalment no vol recordar. Situació semblant a quan diem: “No vull ni recordar...” No volem recordar el que de fet estem d'alguna manera recordant...

Però hi ha una altra dimensió de l'oblit que sembla convenient no oblidar: la del perdó. Si no fóssim capaços d'oblidar les ofenses, no hi hauria ni perdó ni reconciliació possibles ni amb els altres ni amb nosaltres mateixos. Aquí l'oblit esdevindria com el bàlsam de les relacions humanes. Frases que expressarien aquesta dimensió benefactora de l'oblit serien les dites: “agua pasada no mueve molino” o “pelillos a la mar”.

Si bé és obvi que en el límit, la incapacitat de recordar res seria una mena d'Alzheimer, aquest terrible càncer de la memòria, per així dir-ho, que, en destruir la nostra memòria, destrueix també la nostra identitat.

Entre aquests dos límits savis i saludables del record i l'oblit podria circular la sava de la memòria, filtrada, seleccionada, neutralitzada. De fet records i oblits no semblen ser sinó les dues cares d'una mateixa moneda, la memòria. La vida humana està teixida, per així dir-ho, amb els dos fils, un de visible i l'altre d'invisible. És més: el record també conté oblit (no recordem el tot dels nostres records) i al seu torn, l'oblit també conté records (sabem que hem oblidat alguna cosa).

També podríem parlar de la memòria fent servir algunes metàfores: les trampes de la memòria, els clarsobscurs de la memòria o de la memòria com a formatge de gruyère. Aquestes imatges posen de manifest que la memòria no és només record (com potser tendim a pensar) sinó també oblit.

Avancem ja cap el final del la frase que estem interpretant. El nostre pensador conclou: "En això consisteix tot". Crec que aquesta conclusió fa referència a un desig: el de què siguem capaços de limitar-nos a allò que ha de ser memorable, a allò que, segons diu l'expressió coneguda, "és digne de ser recordat". Recordar el que és digne de ser recordat i oblidar el que és preferible oblidar, ens fa dignes, savis i saludables.

És sabut que una de les disciplines que ha fet del record i l'oblit la seva eina de treball fonamental és la tècnica psicoanalítica. Però s'ha de recordar "tot"? És clar que no, de la mateixa manera que no tots els *lapsus* són interpretables. Jo diria que justament el que aquesta tècnica busca és que s'integrin en la consciència els possibles esdeveniments dolorosos, traumàtics i així alleugerir el pes del passat. Precisament es tracta de recordar per poder oblidar i entendre per què oblidem certes coses que potser ens convindria recordar. Es tractaria, en definitiva, d'un treball d'excavació anímica per poder fer un saludable ús de la memòria.

És per aquestes consideracions que he parlat del record i l'oblit com les dues cares de la memòria. Mà a mà record i oblit són els batecs, la sistole i la diàstole, de la nostra veritat.